

„УЧИЛИЩЕ“ изляза два пѣти на месѣца, съ една притурка. Годишната цѣна, прѣдплащана, е гр. 25, а безъ притурката едно сребарно меджидѣе. За друга царщина, отежнѣ нашенско, фр. 8, или двѣ рубли. Писма, дописки и спомоществованията са испращатъ право до уредничеството, или до книжарницата на Г-да Хр. Г. Дановъ и С-іе въ Русчукъ и въ Гюргево до Г-на Никола Драгановъ въ ромѣнската гимназия.

Издатель - Ступанъ Р. И. Бажковъ,

ОТЪ РЕДАКЦИЈАТА.

Съ послѣдните тия два броеве „Училище“ навършва вече четвърта година отъ своето съществуване. Могло ли е това списание да принесе що-годѣ ползица народу ни, нека да кажатъ други. А ние, като благодариме на нашите вѣрни приятели и на сички народни доброжелатели, които сж ни помагале до сега, ще ги помолите пакъ да ни не отричатъ и за напредъ своята помощъ — единичка подпорка на вѣстникарството.

Право да си кажеме, че спорѣдъ нѣкои прѣчки отъ изминалата година, листътъ ни много пѣти е испадаль въ промеждие и побжрвалъ си е редътъ тѣй, щото насмалко да скѣса конецътъ! Слѣдователно отъ една страна ние бѣхме изложени на сѣккви мжнотий съ печатането, а отъ друга слушахме мжмрания на спомагачите, които ни са сѣрдятъ и до днесъ за нередовното распрацаніе и прочая. Но ако би знаиле сичките спѣнки, що ни са испрѣчваха на сѣка крачка, то на мѣсто да ни са сѣрдятъ, щяха да ни пожалатъ. Освѣнъ неуредността на печатарите и двойните разности за пренасяне и други зжралтий у Влашко, още ни подгориха нѣкои синковци съ подвигите, а други съ нередовното си плащане и недоплащане на спомоществованията. Но посрѣдъ сичките тие прѣчки ние пакъ сполучихме да надвиеме мжнотийте, и ето слава Богу, че испжлажме до тая зла за

сѣкиго година, която ще да си помни-
ме винаги.

Съ идуциятъ пѣрви брой обадищемъ на публиката каква посока ще да земе „Училище“ за год. пета, защото сме наумиле да направиме нѣкои промѣненія за подобряването му, но за които не можимъ каза още нищо определено. А за сега като честитяваме на сички братя бжлгаре радостниятъ и мироспасителний празникъ, СВѢТЛОТО ХРИСТОВО ВЪСКРЕСЕНИЕ, ще кажемъ по нашенски: ди дочкаваме тоя день се тѣй набожни, весели, здрави и доброчестни до година и до амина.

ПИСМО XIV.

Артерий.

Ако сте разумѣле добрѣ, дѣтенце мое, вчерашната ми приказчица, то тя ти е отерила сичката тайна на кржвообращанието, и сега ти си надминало сичките книжовници отъ старите и срѣдни вѣкове, които не сж ни помисловале за такова нѣщо.

Може да ти са види смѣшно като ти кажа, че хората сж чакале 5—6000 години, та едва подирѣ твжрдѣ джлго време сж могле да уловятъ дирите на това нѣщо, което толкосъ много са относяло до тѣхъ и за което имъ било така лесно да узнаятъ. И пѣстина, не е ли чудно, какъ презъ толкова хиляди години сж тупале толкова си сѣрца, а тѣхните ступане не

сж усещале че е потрѣбно да знаятъ причината на това? Но то си е вървяло се така. Нѣма повече отъ двесте години, отъ какъ са е узнало работенето на сърцето и течението на кръвта, и тоя човѣкъ, на когато сме длъжни за таковото изнамѣрване, стоп му са да го не заминуваме току тѣй, безъ да кажеме нѣколко думп.

Той са е зовалъ Хервей, родомъ Англичанинъ, докторъ на царьтъ Карла I, когото погубиха въ 1649 год. Когато той наченалъ за прѣвъ пѣтъ да учи хората, то имъ разказвалъ, че кръвта безпрестанно обикаля по сичкото тѣло, отъ единътъ край до другиятъ, и пакъ по дирите си са повърща назадъ. Тогава неговото учение причинило схлазанъ мѣжду то-временните учени, които остапаха като попарени, и вгренчили си очите камъ него. Тие го паричале прекаленъ, опасенъ нововъводителъ и го правиле шантавъ. Той посочилъ неосновностите на старовременните науки и въ награда за това придобилъ сичките оние любезности, що винаги тава драговољно харизватъ хората на ония, които имъ откриватъ нови мисли; но пакъ, видите ли, на нѣкои си не било угодно да са обезспокояватъ въ старите навици.

Но въ историята за човѣкътъ не е първий Хервей, който билъ грѣшенъ за това, че той вървялъ противъ мнението на своите съвременници, и на тѣхенъ пукъ е ималъ истината на своя страна; само потомството отсетнѣ уцѣнява напруганията на гениалните хора и записва имената имъ въ историята. Но защо ми е, като за тая си слава трѣбва да заплачатъ съ животъ си? Ала сичките добрини не дохождатъ извѣднажъ.

Ти виждашъ, мило мое другарче, че това е една стара, но винаги нова история; слѣдъ двесте години малките момченца и момиченца щатъ да са смѣлятъ на трите четвъртини отъ сегашните велики наречени, и многоучени хора. Времето е страшенъ отмѣстителъ, който оскъжда хората, спорѣдъ работата имъ, на своите мѣста.

Като си исплатихме дългътъ камъ великиятъ човѣкъ, нека да са повърнемъ камъ сърцето — камъ затворното това мехче, което толкова хубевѣ работи! Сега трѣба да научимъ сжщите имена на сичко, що сме видели въ нашата приказчица.

Двѣте ония голѣми кухни въ сърцето са зоватъ *затвори*, а другите помалки — устица; спорѣдъ положението си тия са дѣлятъ на дѣсна и лѣва: дѣсенъ затворъ, лѣвъ затворъ; дѣсно ушице и лѣво ушице.

Вжтрѣшните вратчя, на които е основано сичкото работение на тая машина, са казватъ *клапи* (ключалки). По-насетнѣ, като ви обесня теорияте на толумбата и на парната машина, вие ще да познаете какво е устройството на тия чудни врата, които не пускатъ да са повърне онова, щото е влѣзло презъ тѣхъ, и тогава тия са наричатъ *ключалки*.

Не е нужно, струвами са, да ти разказвамъ, какво че въ бѣлиятъ дробъ са намира вѣздухъ, и че кръвта отива тамъ за да са срѣшне съ него.

Подземната водна жила, за която вече приказвахме доста, е онова тѣнко черво, дѣто са збира хидтъ, а цевчиците, що изсмукватъ водата изъ тая жила сж хилоносните или млѣчни съдове, презъ които влизатъ въ сърцето потрѣбните на кръвта, такива нѣща които по напредъ не сж минувале презъ него.

Оние трѣби, що излизатъ изъ машината и разносятъ водата всѣду изъ нашето тѣло, зоватъ са *артерий*; а трѣбиците, презъ които водата са връща въ машината, зоватъ са *вени*.

Най-подирѣ у насъ има и цѣдилки, назначени за да пречистеатъ водата отъ сѣкакви нечистотий, що е схбрала въ пѣтътъ на течението си. Тие сж ония станци за стоваряние, за които сжмъ ви говорилъ още когато приказвахме за печеньта (черний дробъ), дѣто кръвта оставя сичко, що ѱ е непотрѣбно, а оттамъ си отива, тѣй да речемъ, съ празни джебове, ако искаме да гово-

римъ по сравнение, съ което сме са сдужили до нине.

Както видите тукъ са намира сичко, цѣлата оная справа—машина, която са изхитрувале книжовниците за да пригодатъ на богатиятъ, са нахожда тѣжко у вашето тѣло, тя работи много точно и е хиляда пѣти по-добра отъ оная, що би могле да направятъ работниците съ всевъзможните си знания, и съ сичкиятъ имотъ на онагова богаташа.

Азъ бихъ ти казалъ, другарче мое, че единъ отъ най-личните книжовници са билъ похвалилъ, че може да направя искусвенно сѣрдце, за което да предположиме, че то може да бѣде; но твърде са съмнявамъ, макаръ и сичките си средства да потроши, че ще може да направя нѣщо подобно по неподражаемата направа на артерийте и вените на непостижимата имъ тѣжкостъ и безчетните тѣхни подразделения.

Да кажеме още нѣкоя дума за цѣвите и да минемъ камъ артерийте, които вършатъ най забѣлежителната работа.

Вие може да сте виждаде нѣкога лекарьтъ да похваща билото (пулсътъ) на нѣкой болнавъ. Похвани и самъ си рѣката си камъ корептъ на кишката и на голѣмиятъ си прѣстъ, ти ще да намеришъ едно мѣсто, дѣто ще да усѣтишъ, че ти тупа нѣщо подъ прѣстътъ. Презъ това мѣсто минува една *артерия* и онава тупание, що осѣщаме подъ прѣстътъ си е отзивъ на тупанието на сѣрдцето. Колчемъ са стисне лѣвиятъ затворъ, крѣвта са истиква въ *артерията*, а тие, защото сѣ направени отъ една твърдѣ пѣргва (еластична) тканъ, тутакси набѣбватъ и изведнашъ пакъ да можатъ да набѣбнатъ пакъ, като имъ са влѣе изново тласнатата изъ сѣрдцето крѣвъ, така щото това тупание или, да го речемъ, биение на *артерийте* виждано са посрѣща съ тупанието на сѣрдцето. Наистина е, че тѣхното биение не става точно въ едно и сѣщо време съ биението на сѣрдцето, но обра-

тно, т. е. когато сѣрдцето са свие, тогава *артерийте* са набѣбватъ, или, се едно, понадуватъ, а когато сѣрдцето набѣбне, *артерийте* са спѣхнуватъ, при сичко че сичкото това никакъ не бѣрка на лѣкарьтъ да познае онава, що желае. Той иска да познае: съ каква сила и съ каква бѣрзина бие сѣрдцето на болнавиятъ; но по-нататакъ ща да ви кажа и защо прави той онава; историята на крѣвообращанието е една твърдѣ залисана точка отъ физиологията, както на човѣкътъ, тѣй и на животните.

Когато сте биле мачички, мило мое другарче, тогава сѣрдцето ви е тупкало 130—140 пѣти на минутата; понасѣтне това тупкание е слязло на 100 или по-малко пѣти на минутата. Днесъ не мога ви каза правото, но се може поне до 90 пѣти да тупа, е зеръ, не сте твърдѣ мачички. Когато станете вече момци, ще да бие 80 пѣти на минутата; като станете бащи—около 75; а пакъ ако ви даде дѣдо господъ животъ и здраве да станете стари дѣдове, тогава ще да ви тупа само 50—60 пѣти, а може и по-малко. Приказватъ за единъ 84 годишенъ старецъ, че сѣрдцето му биело само 26 пѣти на минутата.

Запомни, дѣтенце мое, че като ти изчислявахъ така тупанието на сѣрдцето, азъ го казвамъ приближително не тѣжко колкото си е; и то защото сѣрдцето е твърде своеволно, та нѣма опредѣлени правила. То си промѣнява ходѣтъ въ какавъ и да е случай. Страхътъ, радостъта, сичките оние усѣщания, що расклачатъ душата, убѣрзаватъ или наспоряватъ неговото мѣрдание, ца и сѣко побѣрkanie на здравето са познава по билото (пулсътъ), които бие твърдѣ промѣнливо. На примѣръ въ треската, която не е друго нищо, освѣнъ бѣрзо течение на крѣвта, сѣрдцето на отрасалъ човѣкъ бие толкова бѣрже, колкото въ малките дѣца, по нѣкога и още по-силно. Въ нѣкои болѣсти то (биението) върви скачешката, като кога върви коньтъ на раванъ; въ други биението бива често,

но слабо, а въ нѣкои пакъ — толкова тихо, щото биенето едва са осѣща.

Сичко това за лекарьтъ е драгоцѣнно познавание. Сърцето за него е бжбривъ повѣреникъ, който му обажда тайните болести, що са криватъ дѣто и да е въ тѣлото. Когато лекарьтъ си турне пржстътъ на билото на болнавиятъ, сѣ едно му хваща, като кога че го е турилъ и на самото сърце, при това на умѣтъ му по-приляга и по-лесно опитва.

Артерията на ржката е като малко сърце, и то не само защото обажда сѣкое помржднувание на голѣмото сърце, ами още и за това, че продължава работението му, и помага тжй сжщо да са натласква кржвта чакъ до самите краища на членовете. Представете си една толумба, която има двойни тржби: едните що пржкватъ вода на огжвѣтъ, а други повржщатъ сичвата вода, що са е излѣла вржхъ огжнѣтъ, и вие щете да си сжставите мнение за чудесната справа, която е положена вжтре въ насъ, за да ни служи.

Но недейте помисля, че *артерийата* на ржката ни е нѣщо по-вжрховно отъ другите, защото тя са разговаря съ лекарите. Сичките други сж се като нея, само че тие не могатъ тжй лесно да са напишатъ, и защото тие сж прожжкнати на вжтрѣ изъ мѣсата, щото не могатъ да са напишатъ.

Погледайте нѣкога, когато майка ви са приготвя да ходи на нѣкаде и ще да видите, че онова, което най-много пази, тя ще да го тури всрѣдъ, за да не бжде скразложено на нѣкакво си примеждие. Това истото е направилъ Богъ и съ *артерийите*, които и най-малките случки могатъ да поврждатъ, а *вениите*, които могатъ повече да търпятъ какви-годѣ неугодности, той е оставилъ да си вжрватъ на кадѣто щатъ изподъ кожата. Само тамъ, дѣто костите задавятъ сичкото мѣсто и са облѣгатъ чакъ до подъ самата кожа, каквато що е и лакетната костъ, тогава *артериите* щатъ не щатъ трѣба да са провратъ изпомежду кожата и

костьта тжй, щото да можемъ да ги напишваме лесно. Освѣнъ ржчното било, има и други, като на примѣръ въ шията предъ ушите, по краката и други мѣста. Но я си помисли колко неугодно щеше да бжде да си изуваме краката, по които лѣкарьтъ да може да опитва билото (жилното биение).

Артерийите, що минаватъ презъ слѣзните очи и предъ ушите, могатъ дани послужатъ доволно. И ако нѣкога ти стане нужда да опитвашъ билото си, то азъ та сжветвамъ да са обрашашъ камъ нея стжрна; тамъ по-лесно са намѣрва артерията и нейното тупание по са усѣща. Това е така; но на лекарьтъ е много по-згодно да улавя болнавите си за ржката, отколкото за главата. Вие и сами видите, че това му иде по-лесно.

Сега азъ ща да ви покажа кои са главните *артерийи* и какъ тие разнасятъ кржвта по тѣлото.

Сичката кржвъ, що са истласква изъ лѣвиятъ затворъ на сърцето, когато са то стисне, втича са въ една голѣма тржба, която са зове *аорта*. *Аортата* испървомъ потржгва на горѣ камъ шията, сетнѣ са вжзвива на долу. Тувъ са разклапаятъ отъ нея по двѣ тржби, изъ които едната отива камъ дѣсно, а другата на лѣво, и така разнасятъ кржвта на двѣте ржцѣ, и на сѣка страна по тѣлото; това щото ние усѣщаме кога си напишаме билото на ржката или на слѣзните очи е продължение отъ тие четири клона.

Като свжрши работата си горѣ, главниятъ клонъ отъ *аортата* са вжзвива на долу. Сега и самъ ти видишъ, колко е потребно за тая главна *артерия* — тая хранителка на сичкото тѣло, да бжде завардена отъ сѣкою случайность. Ако са прорѣже *аортата*, то човѣкъ умира, сжщо както и когатто му са отсѣче главата; за това тя е завардена на най-хубавото, най-безопасното мѣсто. Вѣрвамъ че знаешъ що е тржбнакъ. Той сжстои отъ околчестии или цилиндрически кокалчета, заловени едно за друго твжрдѣ ягло. Я похввани само да видишъ колко е коравъ тржб-

пакътъ и колко добръ са пази онова, що е задъ него: тая костъ пази *аортата*, която минува изодзатъ на сърцето и върви се покрай гръбнакътъ, като са възвива на долу дордѣ слѣзе при бжбреците. На това мѣсто тя е така запазена отъ поврѣда, щото, току-речи, не са е срѣщаль примѣръ да са нарани; за да са стигне до нея трѣба такавъ ударъ, за какавто приказватъ нашите пѣсни, че сѣ са различале двама юнаци въ борбата имъ. Разбира са, въ такавъ клучай *аортата* са е различала. По пататакъ какавъ животъ?

Ако са случи нѣкога да ъдете риба, поискай да ти покажатъ гребенътъ ѝ отъ костици, що сѣ нейниятъ гръбнакъ, защото ѝ ребениятъ гръбнакъ е склопенъ, смалѣ не, както е и твоятъ, и ти щешъ да видишъ по него една черникава жила: тя е *аортата* на рибата.

Като върви така, *аортата* са различала на безчетни клончета. които различатъ кръвта по сичките части на тѣлото. Щомъ стигне до бжбреците тя са раздѣля на два голѣми клонна, изъ които единъ отхожда въ единтъ кракъ, а другиятъ въ другиятъ.

Както видишъ, мало мое другарче, сичко това лѣсно са запамѣтыва. Но то щеше много да са умжяни, ако бѣхъ са заловилъ да ти расправямъ и сичкото разклоняване на тие *артерий*.

За това нѣщо само толкова мога ти каза, че сичките минали, сегашни и бждѣщи инжинере, не сѣ могле нито ще да могатъ да направятъ едно различаване по-тѣнко и по-сѣвкршено.

Избери кое да е мѣсто на тѣлото си, убоди го съ една остра игла, каково ще да провлѣзе отъ това убождане?

— Добрѣ де! Това го зная азъ и безъ да са бода. И баба го знае.

-- Твърдѣ бжрзашъ, дѣтенце мое; я ми обади ти менѣ, дошло ли ти е на умъ нѣкога каково ще рече това, да са убодешъ нѣкадѣ и да пусне кръвъ? Това ще да са каже, че по тѣлото ти нѣма ни едно мѣсто безъ да е пронизано съ цевчици, пѣлни съ

кръвъ. Сега присмѣтни си на колкото мѣста може да са убодешъ съ игла хубавата ти снажица — и колкото такива мѣста имашъ, толкова и кръвни цевчици имашъ. Напротивъ тѣнкостьта на тие цевчици, върхътъ и на най-тѣнката игла е толкова дебела *кама*, която не само една, но много такива пробива . . . . Глѣдамъ, че са чудите; но още не сжмъ изказалъ сичкото!

Може да сте чувале нѣщо за микроскопътъ, за тая чудновата справа, съ която нѣщата са виждатъ уголѣмени по хиляда, по сто хиледи и по милиони пѣти отколкото си сѣ тие природно голѣми. Съ микроскопътъ могатъ да се видятъ сичките цевчици, които не е възможно да видиме съ просто око. Но поврага! тука са сжглѣжда, че и тие не сж най-подирните клончета. Цевчиците, що ние не можиме да видимъ, сж подраздѣлятъ на други по-тѣнки, а тие пакъ на други още по-тѣнки, и така пататакъ, дордѣто най-сетнѣ човѣкъ не може да ги види нито съ микроскопъ, а пакъ подраздѣляванията се си са продължавать. Ти са твърде чудишъ, обично мое другарче, като чу сега, че върхътъ на иглата може да раздѣре хиляда цевчици; но не зная ако не и милионъ да кажехъ, да ли щѣхъ и тогава да сполуча самата истина.

Ти и самичко добръ разбирашъ, че кръвта трѣба да са допира до сѣка *атомъ*, до сѣка най-маничка частички на тѣлото ни, защото безъ това допиране, тя не ще може да ги храни. Или що думамъ: не да ги храни, но и нѣма да живѣятъ, защото и безъ това тие ставатъ отъ кръвта. Тие невидливи кръвни цевчици са зоватъ *кръвни влакнца*, защото пѣрвите книжовници, като не сж могле още да проумѣятъ тие чудеса, които ни е открилъ сега телескопътъ, не сж знаѣле на що да уприличатъ тие жилчици, освѣнъ на едно влаканце отъ костите. Тие може и да сж мислиле, че съ това сж твърдѣ угодявале на извѣстните ни вече твърдѣ тенки кръвни жилчици. Но русите ти косици, при сичката си тенкота,

пакъ са дебели колкото единъ гимиджийски снджимъ, въ сравнение съ тие кръвни цевчици, които сж са размръжлиле по цѣлото ти тѣло.

Запомни сега, че сѣкое кръвно влакнце по потрѣбата си е сжставено отъ три масурчета, залепени едно съ друго, които могатъ да са распознаятъ въ нѣкоя по голѣма *артерия*. Вжтрѣ въ тие масурчета има кръвь, а въ кръвьта са намѣрватъ до тредесетъ намъ познати вѣщества, като не смѣсуваме обаче съ тѣхъ и оние, що не познаваме, и отъ сичко това ти щешъ да си сжставишь помисаль за чудесата, които ги има въ сѣка една частичка отъ тѣлото ти, частичка до толкова мѣничка, щото едва можешъ си я представи.

(Продължава са).

П Р И К А З К А.

Овчаргтъ.

Едно време царете обичале да ходатъ по гората на ловъ. Така единъ като отиваль на ловъ срѣща единъ овчаръ, на когото стадото било напасно и вжлната като коприна, кучетата му биле голѣми и зли, да пазатъ овцѣте отъ вжлци. Като повжрвьяль още малко срѣшналь и други овчаръ, на когото стадото било мжршаво и шугаво. Тогавя царьтъ казалъ на пжрвиятъ овчаръ: „*Този който е добаръ пастиръ на стадото си, бива добаръ и за хората.*“ — Слѣдъ това той го призоваль въ палатътъ си и му далъ царска служба.

И тжй, овчарьтъ като са видель обиколень съ толкова добрини, поблагодариль на бога, който му помогналь тѣзи добрини, та отъ простъ овчаръ да стане царски пжрвенець. Но тжзи служба го не разгордяла; той билъ се добаръ, милостивъ и праведень човѣкъ камъ сѣвго. Слѣдъ време, научва са, че неговите другаре, които биле лошава хора сговориле са да го наковладятъ предъ царя, каквото да му отпематъ толкова добрини, за които много му завиждале. Тие казале, че той билъ открадналь пари

отъ единъ тжрговецъ, когото убиль, и че това стадо било купено, съ откраднатите пари. Единъ депъ царьтъ дошелъ въ стаята му и, като го поздравиль, обадилъ му за оная работа на овчарете. А той, като си помжчалъ малко, отговориль му: царю честити, да знаешъ, че това което имамъ спечелихъ си го съ потъ на лицето си, а не крадецкомъ! Ти знаешъ добрѣ, че мѣжду добрите хора има и лоши, които винаги клѣветятъ добрите и честите хора за тѣхните добрини. Сетнѣ му приказаль, че сичките царе господаре и нѣкои хора сж забиколени съ лоши хора, които на сѣка стѣпка искатъ да ги ласкаятъ зарадъ имотството имъ, а често, ако би нашле време, да имъ отнематъ и животътъ. — Така, право казвашъ, рекаль царьтъ, като новѣрваль, че овчарьтъ нѣма никаква грѣшка, но че това е отъ зависть. Слѣдъ това овчарьтъ казалъ на царьтъ, че желае да си бжде пакъ такъвъ — да си глѣда овчарството, отъ което е по-благодарень, дору му са драги и овчарските дрѣхи, чантата, кривакътъ и мѣдниятъ му каваль, а не златно-шитите дрѣхи и болѣрските добрини.

Слѣдъ тоя разговоръ царьтъ заржчалъ на слугите си да му донесатъ овчарските си дрѣхи, съ които са преблекаль, пренасва си чантичката, зема си мѣдниятъ каваль, нарамча дрѣновъ кривакъ и, като са прости съ царьтъ и съ сичките голѣмци, тржгна и каза съ високъ гласъ: „Сбогомъ милостивий царю, твжрдѣ много благодаря.“ Сѣтнѣ прибра своето обично стадо, свика си кучетата и отиде на селото си.

НАПРЕДАКЪ И НАЗАДАКЪ.

Днесъ свѣтътъ отива се напредъ съ голѣми крачки въ науките въ обрзованието и въ сѣкакви нови изнамѣрвания. Който не вжрви по дирите на свѣтътъ, той остава назадъ, изглѣдва го както що изглѣдва сиромашътъ богатиятъ, както е невѣжътъ спротивъ учениятъ и простакътъ спротивъ об-

разованиятъ, а най-после достига въ сѣтнѣ сиромашество. Това е така, защото сега сичко са измѣнява, сичко са измѣстря и изстѣжчава. Ние и сами видиме, какво едновременно занаяти не минават вече, и отъ година до година падатъ, замѣствани съ други по-нови. Напримѣръ онзи обуцарь, който преди 30-40 години е правилъ простите калеври и ботуши, ако не умѣе сега да изработи други по-хубави и по напетички обуца, той умира отъ гладъ, защото нѣма кой да му ги купува (1). Тѣй му е терзиятъ и сички пиваче, които масторосватъ се по-старому. Познаваме едного калпакчия, който преди 10-20 години живѣше твърдѣ добръ отъ тоя си занаятъ, но отъ както наложихме фесовѣте, този човѣчекъ испадна до толкозъ, щото не може да са прехрани съ дѣцата си, и е принуденъ, ако и старъ, да копае съ мотика, за да си спечели насѣщиятъ хлѣбъ; но ако бѣше са научилъ да прави друго-яче калпаки, той щеше и сега да са поминува като сичките хора. Измѣжду насъ има и такива, които сѣ вѣрвеле подиръ свѣтътъ, такива то днесъ са отличаватъ по занаятътъ си и живѣятъ охално. Напримѣръ има шиваче (терзие), които напредъ шиели само антерии и забунчета на жените, но сега са научиле да прекрояватъ и да шиятъ нѣкакви си скортейки и рокли по модата, а други умѣятъ да направатъ и мъжки дрѣхки, каквото панталони и др. по европейски, та съ тоя си занаятъ, като са прехранятъ добръ, нѣкои си и разбогатяватъ.

Въ сѣщото време това може да са каже и за сичките други класове на народътъ, даже и за царщините. Напримѣръ, която държава залѣга да изнамѣри отъ нови по-нови оръжия и да са истѣжчава въ военното искусство, тя винаги надвива друга държава

1) Единъ приятель ми разказваше на скоро, че зимасъ купилъ на момчето си прости емени за въ калъта и платилъ петнайсетъ гроша. Но тие обуца не траяле нито три дни; щомъ ги обудо момчето, раскривиле са и станале на пихтия, та не могло вече да ги обуе и захвърга ги на смѣтъта. Тѣй нашите еменаджие, не само че не вѣрвятъ подиръ свѣтътъ и да научатъ нѣщо по-новичко, но не могатъ да скопосатъ и което са работиле толкова години. Тогава кой е кривъ, че занаятите имъ не минаватъ? Съ калпазанлъкъ са не дичели и такавъ занаятъ никой не харесва.

която вѣрви се по старому. Но при сичко, това ние трѣба да не забравяме, че само съ променяването на занаятите и съ модните облѣкла са не напредва, ако би еднакво да не напредваме и въ развитието на умътъ, т. е. въ учението и образованието. Наистина, нашиятъ народъ не е вече както що е билъ преди 50 години, защото сега умъ са покоропитихме. На сѣкадѣ въ нашенско са направиха церкви и училища; въ градовете и селата едноманъ залѣгатъ за подобряването на училищата, и сѣки желае да са изучи чедото му; бѣлгарската книжина наспорява съ нови книги, съ вѣстници и съ сѣкакви списания. За това по-семъ-сега трѣба да са засилимъ по-сърчено и да крачимъ напредъ по-чивѣрсто, защото да са спремъ до едно мѣсто, ще рече да трѣгнеме назадъ, а таковато назадване ще бѣде срамъ народу ни и худа за потомството. Нашиятъ народъ, или, по добръ да речеме, ние не сме до толкова некадѣрни за наука и какавъ-годъ напредакъ. Едно само има да ни прѣчи, а то е сиромашията, че нѣмаме срѣдства. Но съ добрата воля и сговорность въ общественните работи сичко може да са постигне, когато отъ друга страна залѣгаме, както са рече по-горѣ, и въ истѣжчаването на занаятите, съ разширяване на търговията и на сичко, що са отнася до поминакътъ. Тукъ трѣба да спомѣнемъ нѣщо и за орачеството, което е, току-речи, главниятъ поминакъ въ нашенско. Нашите ораче и днесъ я каратъ се съ допотопното си рало, безъ да измѣнятъ нѣщо, или да са поистѣжатъ щогодѣ въ земледѣлието. Тѣмъ нито имъ минава презъ умътъ, че работенето на земята може да бѣде по-друго-яче и да имъ докара по-голъма полза. Ние знаеме, че много пѣти селенинътъ не може да извади храна колкото за прехраната си, а не и да продаде. Ако го попита нѣкой, защо са не ражда жито на нивата му, той ще му каже, че Господъ го не дава; а никакъ са не договежда, че това происхожда повече отъ неговото незнаяне, какъ да разоре земята и да посѣе: чѣсто са случава да са поврѣди сѣйдбата му. За сичко това нека нашите ораче видятъ какво пише у земледѣлческо-икономическийтъ листъ „Ступанъ“, който са издава нарочно за о-

рачете и землѣделците. Ето защо е потребно учението и на селениятъ!

Най-сетнѣ ще склучиме съ тие думи: богатството способствува на науката, а науката отъ своя страна помага за усъвършенстването на сичките искусства и занаяти.

ЗА НѢКОИ ТВЪРДѢ ГОРѢЩИ ЛѢТА.

Въ година 1132. земята приела единъ видъ распукване, по причина отъ горѣщината и сичките кладенци (гиране) както и много рѣки у департаментътъ Елзасъ (Франция) пресъхнале.

Въ 1152 г. горѣщината била до толкозъ голѣма въ Европа, щото на много мѣста сѣ опичале ейца, турнати въ пѣсакътъ. Въ 1160 г. една голѣма часть отъ войници измрѣде отъ горѣщината, въ войната при Бела.

Въ 1303 и 1304 г. пресъхнале рѣките: Сена, Лоара, Рейнъ и Дунавъ до толкозъ, щото хората ги преминуваха като по сухо; сѣщо била една твърдѣ голѣма горѣщина въ лѣтата на 1393, 1394, 1440, 1538, 1539, 1540, 1541, 1556, 1615, 1658 и 1679 год.

Въ 1718 год. у Френско и Германия не валѣе дъждъ нито веднажъ презъ сичкото лѣто, отъ Априлия до Октомврия; за това и житата по полето са попариле, рѣките прѣсъхнале и сичките театра въ тѣзи двѣ царства биле затворени по заповѣдъ отъ полицията, защото умрѣле едни въ театрата отъ горѣщината; термометрътъ е показвалъ до 36° Р. въ сѣнка...

Въ 17-иятъ вѣкъ биле: 1748, 1754, 1760, 1767, 1778 и 1779 г. твърдѣ горѣщи. Но въ сегашниятъ вѣкъ горѣщината е била голѣма въ год. 1811, когато са показала една отъ най-голѣмите комети, която са заврѣща пидиръ 3000 год., и тогава е била една неотърпима горѣщина.

Въ год. 1818. сѣ затвориле почти

презъ сичкото лѣто театрата по причина на марањята, която достигнала тогазъ на 35° Р. Въ частните дни на Юний въ 1831 год., (въ дните на революцията въ Парисъ, когато свалиха престолътъ на Карла), горѣщината била до 35° Р.!

Въ 1835 год. рѣката Сена при Парисъ пресъхнала сѣвѣмъ отъ горѣщина. На Юний 1850 г. (годината на холерата) термометрътъ показалъ 25° Р.; но най-голѣма горѣщина, която може да отърпи човѣкъ, е 40 или 45 градуси; но случаватъ сѣ голѣми пакости и на по-малки градуси отъ горѣщина.

Турно-Мугурели.

Превелъ
М. Ан. Поповъ.

ПОХВАЛЕНЪ СИНЪ.

Малкиятъ Барисчо е писалъ най-хубаво отъ сичките свои сученици. Веднажъ дошелъ единъ богатъ човѣкъ да поразгѣда училището. Той умолявалъ учителътъ да му намѣри единъ ученикъ, който да пише хубаво, за да му препише на чисто едно писмо. Учителътъ му препоръчилъ Борисчовото писмо. И настина, той го преписалъ твърдѣ чисто и хубаво и го занесалъ на човѣкътъ. Хубавото и чистото Борисчово писмо така зарадвало богатиятъ човѣкъ, щото той на часътъ извадилъ изъ джобътъ си 20 гр., та ги далъ на трудолюбивото момченце. Борисчо са зарадвалъ твърдѣ много, защото никога на животътъ си не бѣше виждалъ у себѣ си нито една строшена парица. Той тръгналъ да си отиде и мислялъ какво да си купи. Да ли бръшки, ябалки или пакъ едно пишовченце? Но за въ часъ са досѣтилъ и почналъ самъ на себѣ си да говори: „Зерь ще бѣде разумно отъ моя страна, ако би да разнесе тѣзи парици за нѣкой непотребни неща.“ — Милата ни майчица за мене толкова троши, пакъ азъ още до сега не сѣмъ можалъ съ нищо да ѣ помогна. Да, на любезната си майчица

ща ги дамъ!“ Едвамъ що е това издумалъ и озувалъ са у дома си. Щомъ влѣзалъ въ къщи, извадилъ парите отъ джобътъ си, и ги подалъ на майка си, като рѣкалъ съ засмѣно лице: „Майчице. Ето приемни пкрвата за-слуга на твоиятъ синъ, що е отъ тебе спечелено! защото ти настояваше отъ да хода въ училището, като си отдѣлеше отъ залакътъ, за да ми купувашъ книжки и други потрѣбни нѣща.“ Майка му са обрадвала много, когато разбрада какъ е Борисчио спечелилъ париците си, та отъ радост и плакала. Отъ това време Борисчио, винаги е глѣдалъ се така почтенно да спечелва и винаги да зарадва майка си.

БЛАГОРОДЕНЪ ЦАРЬ.

Преди 2500 год. до Р. Хр. въ Китай царувалъ единъ царь на име Ийу. Почтенните и родолюбивите му сѣграждане чѣсто говориле, какъ ще може най-лесно да урѣди царщината си и да подобри благосъстоянието на народътъ си. Той на драго сѣрце приемалъ тѣхните предложния, обаче нѣкой си подлизулка (като нашите си чорбаджие) го раздумвалъ отъ благородното му намѣрение. Но единъ истински родолюбець въ едно сѣбрание намѣрилъ згоденъ случай и му задалъ такива попитвания за добруванието на царщината и на народътъ, щото царьтъ са смаялъ и тоя си часъ извадилъ своятъ пкрстенъ отъ рѣката си, та му го подалъ като му изрекалъ слѣдующите: „Искрѣнный човѣче! Земи този пкрстенъ отъ мене и царувай на моето мѣсто до тогава, до когато са не науча какъ да управлявамъ царщината си и да бѣда така разумень.“

ЩО КАЗВА ЕДИНЪ ПРОСВЯЩЕНЪ ЦИГАНИНЪ.

По подбуждението на нѣкои си зрѣлъ учителъ, единъ циганинъ далъ слятъ

си на наука. Слѣдъ като той свършилъ своята наука съ добаръ успѣхъ, той разбралъ високата ѣ цѣль и сладките ѣ плодове, и въ едно сѣбрание отъ учени хора захваналъ да говори по слѣдующе му: „Г-да! Азъ смиренный гражданинъ и вашъ сѣжителъ отъ черъ циганинъ и конокрадецъ съ помощьта на своята наука и съ своето трудолюбие станахъ знаменитъ и уваженъ човѣкъ мѣжду тукашните сѣграждане, гражданки и прочая. Азъ винѣги сѣмъ слушалъ, че отъ циганинъ нѣма лошъ човѣкъ на свѣтътъ. Но азъ сѣмъ дошелъ до такова убѣждение, че непросвѣщенъ човѣкъ, и като е сѣкперникъ, е сто пѣти по лошавъ и отъ черниятъ циганинъ! Защото такавъ човѣкъ бѣга отъ общето сдружавание, което е едно отъ добрите срѣдства за човѣческото свѣствявание и въ случай ако би му искале петъ пари за общо добро, той бѣга като дяволъ отъ тамянь! Ако сѣмъ слѣдователно това пристрастно изрѣкалъ по причина на циганското си порѣкло, то нѣка благоволи да ма осѣди почтенний сѣборъ!“ Сичкиятъ сѣборъ (освѣнъ нѣколко кѣотуди, които въ парите глѣдале своя Богъ, а пакъ въ своите тѣрбули (шкѣмбета) цѣль свѣтъ) извикалъ съ голѣмъ гласъ: „Да живѣе нашиятъ сѣбрать! Ето истински синъ на отечеството ни!“ Подиръ това станале нѣколко млади и дѣлго говориле върху искренностита на думите му. Добаръ примѣръ за насъ бѣлгарете, а особено за сѣкперниците.

(Отъ збарките на Д. Ц. Кодовъ).

НАШЕНСКИ РАБОТИ.

По причина на върлата тѣзъ годишна зима отрѣдомъ изъ нашенско са зачувать тѣжни гласове. Спорѣлъ свършването на храната настанало моръ по добитакътъ и голѣма сиромация въ народътъ. Такива са новините на днешниятъ день. Но посрѣдъ сичките тие бѣди и неволи отъ лошата зима, бѣлгарската публика не може да не

распитва сегисъ-тогисъ и за ново-урѣжденото онова съ голѣми мъжи наше народно *учрѣждение*, що са зове българска Екзархия; кой отдѣто ще и на кадѣто отива се ще да попита: какви новини има у вѣстниците за черковните ви работи? А колко са на скърбява скърцето на сѣкиго кога чуе, че нашата едвамъ подновена черковна независимост клони камъ развала! Отрѣдените сжвѣтници на Екзархийскиятъ сжвѣтъ са оттегляватъ единъ по единъ, а отвѣнъ епархвалните пкрвещци наедно съ владиците стоятъ вмарлушени и глѣдатъ хладнокрѣвно на сичко, като че не ги е грижа. Това ние виждаме съ жалостъ и слушаеме охканията на народѣтъ, но не е наша работа да са впускаме по-надълбоко; само ще да помодиме читателите на „Училище“, както и нашите пкрвенци, да си помислятъ слѣдующата срѣбска пословица.

„Скарале са сжставите на воденицата: улеятъ думамъ: азъ мѣля брашното, защото ако не сжмъ азъ да подкарвамъ съ своята сила вретеното, цѣлата воденица би стояла непогрѣдвана. — На това вретеното отговорило: не е така, както казвашъ ти, ако да не бѣхъ азъ, то сичката твоя сила щеше да е напусто за вретеното на воденицата. — Тогава са убаци горниятъ камакъ: мѣлчи, рече на вретеното, не лѣжи, не е така: да не бѣхъ азъ надъ тебе, ти какво щеше да въртишъ, и какъ щеше да мелишъ брашното? — Мѣлчете и не карайте са, отговорила сжрдито пкррицата, защо са карате? вие не можете направи нищо безъ моята сила, върху която са облягатъ сичките ваши сили. Най-сетнѣ са обадило и крѣчаталото, кое на сичките хитро и разумно отговорило: така — така — така, се едно съ друго, се едно съ друго.

Българското читалище „Зора“ въ Руссе едвамъ тая година са зазори и що годѣ позаприлича на името си. Новото настоятелство, избрано отъ най-хитри и дѣятелни младежи, работи на

здрово; читалищните членове са размножаватъ, и нѣкои отъ по-пкрвите граждани, стари хора, сж зеле участие — да бждатъ членове въ читалището. Това трѣбаше да стане още отъ началото; но *нека късно, а не никога*.

Като ни е думата за Руссе ние ще да обадимъ на нашите читатели и читателки още една новина, която заслужва вниманието имъ.

Тукъ, защото свадбите зеха да ставатъ май по-алафранга съ балове, повечето моми, като не умѣятъ да играятъ на *полка, кадрилъ и лансиета*, на нѣкои си са поревнало да испекатъ тие игри; за това са зговориле сѣкой момакъ да плаща на масторъ по 75 гроша мѣсечно, дорде са изучатъ на игрите. Както са научаваме играчите и играчките сж раздѣляле на двѣ компании, отдѣто са вижда, че не сж малцина. Сега преминалите на години моми (които сж много въ Руссе), щатъ да са подмладятъ съ игрането си на *алафранга*, както и съ модите, но злѣ са лѣжатъ; защото разумниятъ момакъ презира приетрувките, и бѣга на далечъ отъ таковато маймунство; той не желае да са задоми съ една кукла, която да са разиграва по *балове и соарета* и да стои по цѣли часове срѣщо оглѣдалото, само да са кити, а иска добра сжпруга, умна ступанка и къщовница, която да му бжде другарка и воспитателка на дѣцата имъ.

Когато поканятъ нѣкого да са запише членъ на читалището и да плати тамъ нѣкой грошъ, за да прочита вѣстници и сѣкакви любопитни книги, той ще да отговори, че *нѣма време, нѣма алжизъ-вершизъ*, а за нищо и за никакво хаби паре и за слободий дава и повече.

Тукъ има много за думане, но да не продължаваме. А който иска да разумѣ по-тънко, ние му посочваме да прочете въ 9-й брой на в. „День“ уводниятъ членъ подъ насловъ: **ДА СА ПО-ОГЛѢДАМЕ**, и ще види колко са мамиме ние подиръ *криворазбранната цивилизация*, която присвояватъ тукъ повече изъ Влашко, дѣто тя е поглѣнала цѣди муший и е сжспнала толкози хорица!

СОФИЯ. По случай на едноименният ден (Февруар. 12) на Н. П. Свято-софийски дѣда Мелетия, сичките ученици, прибрали скупомъ, отишли въ митрополията да му честитатъ. Единъ ученикъ отъ III-й класъ на име Г. Митовъ изрѣкалъ наустъ привествено словце, приготвено отъ учителъ г. Пв. Чучювъ, а на краятъ сичките ученици извикале: Да живѣе Н. П. Свято-софийски! Дѣдо Мелетий са зарадвалъ и поклонилъ имъ петъ сребарни меджидий за ученическата дружина, и особенно едно на поменатиятъ ученикъ, комуто са обрекалъ че ще да му помага дорде свърши въ тамкашното училище, а послѣ да го преводи съ негови разноски у нѣкое по-горнѣе европейско училище.

За тая добрина ученическата дружина отъ тоя градъ изевява своята признателностъ камъ дѣда Мелетия, на когото желеа добротество здраве и джголтѣнъ животъ. Хвада и благодарение на таквато народни пастири, ще кажеме и ние.

— Училищното настоятелство отъ село Авренъ благодари на Н. П. Варно-Преславский дѣда Симеона за подарокътъ му едно год. течение отъ период. списание „Училище.“ Се тѣй благодари и на негова милостъ г-на Н. Бжлгарова отъ Шуменъ за подареното едно год. течение отъ земледѣлческо-икономическиятъ листъ „СТУПАНЪ.“

Редакцията ни благодари сжрдечно на Н. П. Доростоло-Червенски дѣда Григория, и на Н. Боголюбие епископътъ му Г. Климента Бранитски за помощта имъ на „Училище“ по една ав. жълтица. Да сж живи и здрави.

Ученикъ блгодари на своите благодѣтели.

Подписаният не мога да намѣря пристайни думи, съ които да поблагодари на г-да Кжнча Ивановъ и Стояна Христовъ, новоселци (Кжжлмуратъ, Разградско), които ми помогнаха, макаръ и на заемъ, по 5 л. т. да дода въ Габрово дѣто и слѣдвамъ много-желаемото си учение. Да живѣятъ таквато родолюбци.

Иванъ Д. Бояджиевъ.
отъ село Кжжлмуратъ.

С Л У Ж Б А Т А.

Койго държи слуги, той знае, че има добри и лошава слуги. На добриятъ слуга дава повече плата, а не на лошавиятъ, по нѣкой ужтъ, или за празнични дни, подарява му шо-годѣ като дрѣшка или по

нѣкой грошъ отъ пари, дордѣто на дошавиятъ не дава нищо повече отъ уречената му плата, и то не съ се сжрце, защото му са не стой. Както бива то въ частните домове, се тѣй трѣба да бжде и у общественните служби — въ гражданското мирско, духовно и наредно управление. Мирското и духовно управление не е нищо друго, освѣнъ общи домъ, а неговите служители са слуги на тоя домъ. Тие служители спорѣдъ своето достойнство, единакво иматъ и урѣчената имъ плата, и онзи койго е врѣденъ и способенъ, врѣненъ и прилежателенъ, както и немарливиятъ, който само седи като темерутивъ, пакъ зема сжщата плата да ѣде, да пие и да са издѣва.

Слѣдователно ако желеаеме ползата и напредакътъ на нашиятъ общи домъ, на нашето отечество, то са стои щото врѣдниятъ и старателниятъ дѣлатель да са награди повече отъ ленивиятъ и неспособниятъ; защото ако са награждава достойниятъ служителъ прилично, той ще да има добра воля камъ общото благо на народътъ, а мжрзеливите, като глѣдатъ че той са отличавя, щатъ да са постараятъ да бждатъ колко годѣ подражатели на първите.

Наистина е, че нашето свѣщенство, духовенство и учителите, тия служители на нашиятъ общи домъ най-много сж забравени и платата имъ е тжрдѣ долна. Това е за сжжаляване. Но ако поглѣднеме отъ друга страна, то ще да видиме, че малцина сж онне свѣщенници и учители, които испжлняватъ своите должности както трѣба на днешното време.

ДЕНЪ у своятъ уводний членъ въ брой 5-й подъ заглавие УЧИТЕЛСТВОТО И СВѢЩЕНСТВОТО, разяснява, какви трѣба да бждатъ нашите свѣщенници и учители. За това ние препечатихме тукъ отъ тоя членъ, когото туряме предъ очите на читателите на „Училище“. . . . .

„Спорѣдъ насъ, учителите и поповете държатъ първо мѣсто между подобните личности. Тѣмъ най-много е паднала честта да бждатъ тѣсно сжрзани съ народниятъ животъ. Тѣмъ най-много е наложено да са грижатъ за доброто направлене, за умното и разумното вжрвѣне на тоя народъ въ пжтятъ на истинното добруване.

„Ние сме на това мнѣние, че когато учителите и поповете у нашелско започнатъ да испжлняватъ своите обязанности както трѣба, когато тие заотговарятъ на своего призвание, то тогава ще ни поличи, че и ние сме станале хора за предъ свѣтътъ, хора достойни за името: човѣци.

„Да казва кой що ще, а ние не разбираме какво ще каже това дѣто нашите учители и по-развити попове са извиняватъ съ това, че народътъ билъ много зеленъ, че той неотбиралъ още отъ своите интереси, та по тѣзи причина, тие ушъ не могли да му помагатъ. Това е чисто и просто извинение на хора немарливи, на хора, които не си даватъ трудъ за да вникнатъ по-отблизо въ сѣщността на работите. Споредъ мнѣнието на тие прокопсани лица, ние трѣба да чакаме народътъ да са свѣсли и просвѣти, та тогава да му са помага. Съ други думи, сега да не хаемъ никакъ за него, да го оставеме да си бие главата насамъ и нагатакъ, да криви и да са оправя самъ си, че тогазъ... Когато го видимъ ушъ развитъ, когато земе да разбира отъ интересите си, да му поднесеме заслугите си. И не е ли това мъдростъ!....

„Но шегата на страна. Нашите учители и свѣщенници иматъ еднакви високи и тежки должности въ срѣдата на народътъ особито въ днешний време. Тие сѣ най-първите, най-близните до народната масса. Отъ тѣхъ, тѣзи масса очаква много: освѣтляване, свѣстяване, вразумяване!

„И какви работи могатъ да извършатъ нашите учители и попове когато искатъ, когато иматъ присрже да работятъ! Попътъ са намѣрва комахай сѣгога въ народътъ. Той го придружава отъ мегки нежѣтъ до дълбока старостъ. Нему са представяватъ много обстоятелства, въ които ако на десетъ единъ пѣтъ поиска да ползува тие що го окръжаватъ, пакъ ще имаме не малки добротворни сѣтнини.

„Трѣба при това да приложиме, че не сички попове за сега могатъ отговори на високите си послания. Долнио, ниско е нашето свѣщенство по селата, долнио и ниско е то още изъ много градица въ нашенско. То нѣма ни идея даже за това, което е длжно да работи. Попството за почитъ е като единъ занаятъ за поминакъ и работението на този занаятъ той не умѣе да употрѣблява други орждия освѣнъ требникътъ, евангелнието и епитрахилътъ си....

„Отъ тукъ става ясно, че голѣма потреба е да приготвиме добри свѣщенници за себѣ; да си набавиме такъвизъ попове, които да бждатъ дѣйствиелно: свѣтлина за свѣтътъ.

„Не по-малко може да послужи учителя въ народната срѣда. Не по-малко е и той въ право достѣганне съ народната масса. И хвала на тѣзи отъ учителското сѣсловие людие, които сѣ помъччиха да отговорятъ на своето призвание, не по-мал-

ко хубави бѣлѣзи сѣ плодъ отъ тѣхните трудове! Малцина сѣ ратниците на учението въ нашенско, малцина сѣ тѣзи самоотвержени апостоли на науката, малцина сѣ тѣзи распространители на свѣтлината, които сѣ си сториле трудъ да послужатъ сѣвѣстно народу. При сичко това учителете сѣ направиле най-громадни заслуги на нашата татковина, заслуги които сѣ издигнале твърде много дѣбците предъ очите на потомството, услуги, които и самата история не ще премѣлчи. Трѣба да са исповѣдаме обаче, че учителството ни не е на сѣкаде тѣй пѣргаво и работливо, както го изискватъ времената.

„Това убаждаме ние публично на нашите учители и ги молиме да поразмислятъ върху длжностите си. Нека сами са попитатъ да ли са извършили половината отъ онова, което наддѣжи да извършатъ. Нека сами си отговарятъ на това питанье.

Преди да свършиме ние има да имъ кажиме:

„Отъ тѣхъ зависи твърдѣ много бждината на народътъ ни. Тѣмъ принадлежи да приготвятъ граждани за българското общество. Каквито сѣ дѣлата имъ, такъвизъ ще бждатъ и плодовете имъ.“

Испитанието на учениците въ село Писанецъ, Русчошко.

Презъ миналиятъ мѣсець Февруария бѣше призованъ единъ изъ тукашните градски учители да са намери при испитанието на учениците въ Писанецъ. За това са испроводи отъ общината Г. Никола Поповъ, който ни съобщава слѣднийото свѣдение.

„Слѣдъ отпустѣтъ на божествената служба, като са сади на селенете, че ще бжде испитанье, сичките навлязоха въ училището, и сѣкиму на лицето са забѣлѣжваше нѣкаква радостъ. Отъ тукъ са познава, че нашите селене сѣ любопитни и обичатъ учението, само да има кой да ги поведе и настави, да си направятъ училище; послѣ да сполучатъ и такавъ учитель, който да ги на сѣрдъва и поткани, за да си проваждатъ дѣцата на учение.

„Въ Писанецъ като не е имало огнапрешъ кадженъ учитель, и едвамъ преди 8-9 мѣсеци училището имъ са е понаредило, та и учениците сѣ още слабички. Но пакъ отговорите имъ бѣха удовлетворителни.

„Учениците на брой до 70 испитаха са по-редомъ и испитанието имъ са продължи до 8 часа презъ денътъ по тур. При сичкото закѣсняване никой отъ селенете са не помръдна отъ мѣстото си дордѣ са не свърши испитанието, което са склучи съ едно прилично слово и селенете са разидоха радостни, благословени и отъ добриятъ имъ

Свѣщенникъ попъ Димитаръ Койовъ, който са отличава по своятъ патриотизмъ и старание за училището.“

Спорѣдъ казането на поменѣтиятъ учителъ тукъ имало доволно възрастни ученици и отъ околните села, надошле да са учатъ читмо и на черковно пѣние, което види са много имъ са поревнало. И то добро. По ние сжвѣтваме пакъ учителятъ Г-на Р. Мъглова преди сичко да гледа щото учениците да си неисхабяватъ времето само съ едно голо пѣние: на ву га ди, а да понаучаватъ и повече нѣщо, като отъ история, граматика, география, писмо и друго, което ще да имъ разбуди любопитството да обикнатъ прочитането на съкаква книги, и до нѣкога да бждѣтъ окопитени за сичко. Такива момци трѣба да са приготвятъ въ селата и такива трѣба да бждѣтъ селските учители, а не които умѣятъ само да са хвалятъ и да залгватъ селенете съ нищо и никакво, сж преструвки.

Други единъ пѣтникъ, който зимасъ е обхождалъ русчюшките села, ни дава нѣкои бѣлѣжки, изъ които преписваме слѣдните.

Най-голѣмото село въ Русчюшко е Щъркльово (тур. Кадж-Кюй). Това село има до 250 къщи бжлгаре и около 300 турци. Има черква и хубавичко ново училище на дваката. Но училищното здание не струва нищо, когато нѣма вреденъ учителъ въ него. Сегашниятъ учителъ въ Щъркльово е единъ простакъ, който незнае ни бжкелъ, а умѣ само да приказва ба бини и деветини—за вампире и каракончовци; той неизлаза отъ кръчмата, дѣто му е душата и сърцето. За това и училището имъ стои празно повечето време прѣзъ годината, а по нѣкогашъ съ по destino дечурлига, които са сжбиратъ за игране, а не да са учатъ. Пѣтникътъ ни разказва много за тоя учителъ, както и за други такавъ въ Сарж-бей-кюй. Ижкъ той билъ отъ Еленските колиби, и такава антика, щото намъ иде гнѣсно и да го споменемъ. На тия села и поповете имъ сж както и учителите. Но споредъ насъ нито попътъ е кривъ нито учителътъ, а дебелоглавието на селенете, които ги джржатъ за хубость, да заблуждаватъ простиатъ народъ. На това трѣба да обрщатъ внимание градските общини; но да видимъ тия общини управиле ли сж сичко у градовете, та да са погрижатъ и за селата? тѣшко имъ и горко.

Отъ Щъркльово пѣтникътъ са отбива на селото Червена-вода, дѣто много похваляване само учителътъ имъ Г. Тома А. Кжрджиева, но и свѣщенниците, които нанстина просвѣщавале селото си. Споредъ това и селенете въ Червена-вода много са различаватъ отъ околните близосѣдни села. Тукъ има най-

много и най-добронадежни ученици, както сме го казале и други пѣтъ, въ предишните броеве на „Училище.“

НОВО СЕЛО. Това село има до 150 къщи само Бжлгаре, които са занимаватъ съ орачество, черква и училище, което е май сручено. Учителчето, както и свѣщенникътъ имъ бива ги, и двамата старателни и добри, но кога селенете не зематъ отъ наука и неслушатъ, какво ще стори учителятъ или свѣщенникътъ? Но пакъ има надежда: що сж дни, и а предъ сж, казва нашата поговорка.

За другите села въ Русчюшко не струва и да са пише; сичките, току-речи, вѣтаръ ги носи, откъмъ училище и учение. Пакъ щемъ са повжрна нѣкога да поменемъ нѣщо за по-живичките.

Сѣ тоя пѣтникъ ни дава нѣкои бѣлѣжки и за Силистренско, дѣто и сами знаеме какъ и що сж селата. Но и за тамъ ни непоносда да са простираме надалго и широко. И какво добро да туриме предъ очите на читателите си? Учителчетата въ Калепетрово и Алмалжй, сега по отъ 200—300 къщи, биле вчерашни дѣца, пакъ отъ сжщите села, и ученици, колкото училището да не е празно. Че какво ще да ти учи онова хлапе въ Калепетрово или пошклиятъ синъ въ Алмалжй? Ние познаваме отблизу и многоучениятъ неговъ братъ А., който са препоручава за нѣщо си въ Силистренско, но зарадъ добрината на баща му попъ Драгана, който е единъ отъ най-добрите и достойни селски свѣщенници въ нашенско, не щемъ да го кжтнемъ; само ни е жално защо да бжде тжй. . . . Свѣщенникътъ въ Калепетрово, попъ Христо, е сжщо добаръ и ученюлюбивъ човѣкъ, който са стареа винаги за училището у селото си, но нѣма кой да го слуша, защото нѣма и трезни хора. Както сме запомниле, тжй било и до днесъ: Вжрба новата кръчма служи тамъ и за черква, и за училище, и за сичко.

Спорѣдъ казането на пѣтникътъ едвамъ въ двѣ села, а именно въ Аола-гаре и Канлже намерилъ колко-годъ на скопосъ учители, а другите, казва той, хвжрли ги на оганьтъ.

Ние приканваме бжлгарската община или Казалжйскиятъ сжвѣтъ въ Силистра да обжрне сериозно внимание кжмъ селските училища, за да са настанятъ татжкъ по-достойни и вредни учители, които да бждатъ кждрни за да вджхнатъ на селенете ревность кжмъ учението, и да са настанятъ селските имъ училища. Инакъ ние не знаемъ за какво служатъ тие сжвѣтници и общинари у градовете, дѣто са намиратъ и наши народни митрополини, или владишки намѣстници.

Намъ са испроводи изложение отъ рапортътъ, даденъ на епархиялниятъ сжвѣтъ отъ училищиятъ ревизоринъ у Варно-Преславската епархия. Въ тоя рапортъ сж изложе-

ни по редомъ училищата съ учениците и платата на учителите. Въ това изложение, което оставяме да са обнародва въ особна притурка, ще са види, какво числото на селските ученици въ Шуменско надминува много числото на учениците другадъ у нашенско.

Това, което са върши у Варно-Преславската епархия за селските училища, може да стане и на сѣкадъ въ отечеството ни, стига да има залѣгане и добра воля. Тогавъ само учението може да са распростре по сръдъ народътъ — у народната масса, дѣто ще да са рече по сичкото селско население.

ДОБРОТО ДѢТЕ СТАВА И ДО- БАРЪ ЧОВѢКЪ*).

Единъ отъ великите и славни мъже на свѣта е несумнено Джоржъ Вашингтонъ, който съ своиятъ отличенъ патриотизмъ, съ своите неуморими трудове и жертви, подпомаганъ отъ прочутиятъ Франклина, създаде и нагласилъ голѣмата американска Република, що са зове сѣ единен и щати. Избранъ два пѣти за председател надъ тие държави, и управилъ е тѣи отечески щото е оставилъ вѣченъ спомѣнъ въ свѣтовната история.

Но тукъ са стой да кажеме още, че Америка ще да благославя дордѣ свѣтъ свѣтува не току Вашингтона, като нейнъ благодѣтель, а и Вашингтоновата майка, която е родила и отгледала такавъ синъ, да съдѣйствува въ оконитването и въ пѣтѣщаването на американците. Ако тая жена бѣше нѣкоя тѣоумна и неврѣдна

*) Г-нъ Парашкева Д. Боджневъ е превелъ книга „МАЙКА КЪЩОВНИЦА“ (отдѣто заехме и ние нѣщо за тоя члель), която е турилъ вече подъ печатъ и ижрвата ѣ кола са е напечатала. Но отъ нѣмане средства негова милост не може да продължава печатането ѣ, а вѣма и кой да му спомогне за да издаде по скоро своятъ голѣсъ полезенъ на сегашното време преводъ. Такава е орсипцията на нашите стари учители, които малко много сѣ послужиле за народното ни свѣстяване — не да са наградытъ за своето 20-30 годишно учителствуване, но и сѣ сегиятъ си трудъ на стари години никой не рачи да имъ помогне, и то не току тѣи за по м а н а, както каже влахътъ, а да предлати 5-6 гроша за нова книга, волято ще да си я има.

Ние призоваваме вниманието на нашите ружюклие, особено на тукашийото женско дружество «Ступалка», да са сумясатъ сички, които познаватъ отблизу г-на Парашкева, който е остарилъ помѣжду имъ съ учителството си, и да му спомогнатъ що-годѣ за нанечатването на споменатата книга. А съ това тие ще да сторятъ едно добро не само на стариятъ имъ учителъ, но още подпомагатъ и нашата испадвала българска книжнина.

майка, която знае само да пригодява на пощевките си нуви си, то невжждаржните Вашингтонови стремления би го направиле да бжде не благодѣтель народу си, а мъчигель, или неговата непокорлива младяна би го завлѣкла въ пропастьта, на сѣкакви дошавни и най-подире на безчестна смъртъ.

„Майката на Джоржъ Вашингтона казваше: „Мой Джоржъ е билъ сѣкога добро дѣте“. Тукъ виждаме едно тайнство на величието му. Майката образувала Джоржъ Вашингтона и го направила добро момче. Тя всадила въ сѣрцето му ония начала, които го възведоха на степенъ да стане благодѣтель на отечеството си, и го настанила да бжде единъ отъ славните мъже на свѣтътъ. . . . . Тая майка изучи синьтъ си въ началата на благопокорството, моралната смѣлостъ и добродѣтелята. Тя е изучала игролюбивиятъ свой синъ да владѣе себѣ си, и така той са приготви за свѣтлото и общеползното поприще, на което слѣдователно са предаде“.

Не такава е била и майката на другия единъ отпослѣ голѣмъ мъжъ Лордъ Байронъ. Тая майка имаше сѣвсѣмъ другия характеръ отъ Вашингтоновата майка,, и сѣщиятъ си характеръ тя предаде и на синьтъ си. Съ такавъ начинъ го научи да не причита ни човѣческа ни божа властъ,, да са предава необузданно на грѣховетезе и да служи на сѣка бѣсна страсть. . . . . Ако престъленията на тоя поетъ сѣ достойни за общото отвращение, свѣтътъ неже може да забрави, какъ майка му е вкоренила въ неговото нежно сѣрце оние страсти, които направиха синьтъ ѣ вредителенъ на подобните си.

Майки! углѣдайте са на тия примѣри и вижте колко майчиното влияние дѣйствува въ образуването на дѣтската характеръ. Наумѣвайте си чѣсто какво сама направиле разумните майки съ добротото възпитание на дѣцата си, и какво напротивъ виждаме и слушаме у злѣв-васпитаните дѣца.

И С Т И Н А

Истината владѣе на небото, тя освѣтлява

Слѣдлющото изложение е дадено на епархиялниятъ съборъ въ Шуменъ отъ ревизоринтъ надъ селските училища въ шумненско.

ПОЧИТАЕМИЙ СЪБОРЕ!

Спорѣдъ желанието ви и добрата Ваша грижа, която благоволихте да земете за пръвъ пътъ тая година, съ намерение да са понастанятъ селските ни училища, щото да отговарятъ колко годѣ на предназначенията си цѣль, азъ обиколихъ вече по веднажъ, а нѣйдѣ си и повторихъ, долоназначените села; а сичко що съмъ извършилъ считамъ са длъженъ да Ви дамъ отчетъ.

Първата ми грижа е била да съвѣтвамъ селенете за да посещаватъ въ празнични денѣ черквата си, и да са грижатъ еднакво за обогатяването на черковната имъ касса, отдѣто зависи тѣхното нравственно поправяне и вѣщественно подкрѣпяване на училищата.

Второ. Слѣдъ черковниятъ распускъ селене и ученици са прибираха въ училището, дѣто поиспитвахъ до нѣйдѣ си нѣкои ученици; а послѣ записахъ имената имъ въ главната моя книга, прегафдвахъ и расписътъ на учителя. Най подиръ като ги посвѣтвахъ приличните, дѣцата си отиваха съкое у дома си, а оставаха само родителите имъ и другите селене. Тукъ имъ прочитахъ и разказвахъ *Уставтъ*, членъ по членъ съ нужните бѣлѣжки, за което трѣбаше да са мене 1—1½ часъ време.

Третѣо. Слѣдъ това, спорѣдъ уставтъ, пристѣпвахме до избирането на учил. настоятели. Избирането на настоятели на врѣдъ стана съ крайно благодарение, и отъ страна на избираниите, които поемаха тѣзи длъжностъ съ драго сърце, да послужатъ на училището си. Сичко това са извършваше всѣду съ приличното благочиние и тишина, свѣнъ въ селото Каспечанъ...

Четвърто. Учил. Настоятели, че ще

си отстугатъ за една година на обещанието, потвърдяваха това съ подписките си въ гдавниятъ тефтеръ, дѣто, като тѣхенъ поржчителъ, са подписваше и священникътъ имъ. На свършене засѣданието са сключаше съ едно кратко, срадователно и наскрчително словце. Тѣй събранието са разотиваше.

Петѣо. Подиръ сичко, като глѣдахъ че въ много села селенете си нѣматъ едно отстранено мѣсто, дѣто да са прибиратъ и съ бистаръ умъ да размислятъ за черковно-училищните си работи, както и да имъ са прочете нѣщо полезно да слушатъ, доказахъ имъ нуждата и тие сами изевиха желание. Тѣй колкото за свга са нарѣди щото на сѣки празниченъ день, слѣдъ червва, Учил. Настоятели, както и други селене да са събиратъ въ училищната стая, дѣто да размислятъ за потрѣбните на училището имъ; послѣ да имъ са прочитатъ отъ учителтъ нѣкои занимателни и полезни нѣща, както и нѣщо отъ новини. Тамъ дѣто нѣмашевѣстникъ, селенете съ благодарение приеха да получватъ по единъ вѣстникъ, вогото отъ сетнѣ заплатиха съ съкое благодарение. А по нѣкаде, дѣто нѣмаха сила да заплатятъ вѣстникътъ, поканихъ нѣкои родолюбци за да имъ испроводатъ даромъ.

Шестѣо. Намѣрихъ седемъ села, дѣто незнаатъ до сега какво е вѣстникъ; но сега, като ги поканихъ, приеха доброволно. На 9 села са подари отъ разни лица **СТУПАНЪ**. Шестъ седа нѣмаха учителъ, а именно: Кюлефче, Кара-арнаутъ, Байрямъ-дере, Бешевлие, Ъсѣкюй и Кйотешъ. Колкото за сега настаниха са каквито учители са намѣриха, и училищата имъ са отвориха.

Седмо. Въ нѣкои села намѣрихъ учители съвсѣмъ неспособни, дѣто и спорѣдъ платата си не отговарятъ, а нѣйдѣ си поискаха да имъ са намѣри по добаръ учителъ като са обещаваатъ да заплатятъ и повсече; но едно, че учи-

тели нѣма, а друго за да не развредамъ и селене и учители, за сега ги оставихъ каквито сж, откакъ ги позатегнахъ малко чрезъ уставтъ и учил. настоятели, като имъ предложихъ, че спорѣдъ уставтъ за напредъ, когато ще си пазарятъ учителтъ, да го представятъ на епархиялниятъ съборъ.

Осмо. Особно внимание обърнахъ на селенете за да има и момиченца въ училището. Оставихъ имъ по нѣколко букварчета, даръ отъ Митрополията, дя ги раздадатъ на твѣ момиченца (още и на нѣкои бѣдни момченца), които ще додаты новоначални. Итѣй, както ще видите отъ бѣлѣжката, тукъ тамъ, доста момиченца сж дошле отъ сетнѣ.

Спорѣдъ послѣдните писма които приехъ отъ учителите и отъ учил. настоятели учениците са по умножавале; това ся види въ долната таблица.

По-надолу изложението слѣдва.

Въобще сиромацията на повечето села тая година е голѣма; но и при такавата оскудностъ нашите селене пакъ са не показватъ хладнокрѣвни камъ училищата си; тие са виждатъ нѣкакъ по-распалени и по ревностни отъ колкото бѣха преди 10 години; а това е едно отъ утешителните зафвения, що показватъ, че и у насъ са убословява морална сила за свѣстенъ животъ и напредокъ. Между това азъ ща да спомѣна за нѣкой си нѣща, които ми са не харесаха: По нѣкадѣ си въ селата, противъ сиромацията и противъ царските закони, сѣ слѣдватъ да правятъ свадби, единъ презъ други съ по-голѣми разноски; намѣрихъ сиромаси, които, за да си откупятъ една жена, похарчили са до 4-5 хиляди гроша, освѣнъ ѣдене и пиене. За да са улѣснятъ въ такивато си разноски, тие биле у нуждени кой нива да продаде, кой волъ, за да са отплатятъ. По нѣкадѣ, както въ Байрамъ-дере, още зематъ *Бабахакъ*. По свадбите вѣнчаването въ нѣкои села още слѣдватъ да го правятъ по старому — въ недѣля вечеръ, кога сж сичките пиени, щото въ домъ Божий ставатъ сѣкакви безчиния. Много суевѣрни обичаи въ вреда и разва-

да на младите селене слѣдватъ още, както и да палятъ улюлинги, да ходятъ да са квасятъ на Ивановъ-денъ да збиратъ вино и жито, което употребяватъ за плюсница. За такивато и други още безредаци оплакаха ми са нѣкои отъ добрите селене, и священници; но защото това бѣше вжнѣ отъ длѣжността ми, азъ нѣмаше какво да имъ кажа освѣнъ, че ща обады на епар. Сжвѣтъ, който не ще забави да забрани такивато заблуждения и лудини, които много пѣти докарватъ главоболие и на Митрополията и на правителството.

Голѣмо впечатление направи на селенете и това, за дѣто не имъ са поиска нищо за разноските на ревизоритѣ, а още са зарадваха, че ги и подарихме. Това привлече вниманието особено на нѣкои отъ разбраните селене, които много пѣти са мѣмрале за дѣто гражданете никакъ ги не приглѣдваде; а сега, като ги увѣрихъ, че за напредъ градската община ще да си има винаги грижа за училищата имъ, тие не знаяха какъ да са нарадватъ, като исказваха сжрдечни благодарения камъ епар. Сжвѣтъ, който спорѣдъ такива и други добрини придобива повече любовь и уважение на селенете.

Като ми е думата за разноски, то азъ трѣба да забѣлѣжа тукъ само подарките, които вие благоволихте да заплатите.

Освѣнъ подарените отъ васъ букваре, които струватъ гр. 100, има и други подарки отъ разни лица книжки, които спорѣдъ особенната ми бѣлѣжка струватъ гр. 376, освѣнъ тѣхъ и 9 „Ступанъ“, подарени отъ нѣкои родолюбци за 9 села — гр. 225, едно „Училище“ гр. 30 и единъ в. „День“ гр. 84. Сичко гр. 815.

Въ заключение най-сетнѣ на изложението си, почитаеми г да, позволете ми да си направя и послѣдната бѣлѣжка върху селата, като ви помоля да обърните сериозно внимание на това.

Конецъ дѣло украшаетъ, казва една мѣдра пословица. Ние гудихме нова наредба на една доста важна работа, отъ която са предвижда още въ на-

чалото че ще да има добри сетнини за селенете, за тие селене, думамъ, отъ които са очаква много нѣщо. И наистина, ако бѣхме са свѣстиде по-отнапредъ, да ги погледнемъ съ това око, тѣ щаха да стоятъ днесъ по нагорѣ въ сѣко едно отношение отъ колкото сѣ сега. Но нека да оставимъ миналото, което вече не е наше, а да поразмислимъ за настоящето и за бъдѣнето, що е въ нашите рѣцѣ. То добро, но нека да са попитаме: ако ние захващаме сѣ тѣй, както що правиме въ много общи работи, а не свършваме нищо, какво можемъ направи? Има много работи, които човѣкъ може да захване, а да ги не върши, безъ да му докара толкозъ вреда, но съ нашето захващане, да са понаредятъ селските училища, както трѣба, не е тѣй. Вредата би била по-малка ако да не бѣхме захващале, отъ колкото да я задовимъ, а отсетнѣ да я напустиме безгрижно. Отъ сичките села, току-речи, дѣто обидохъ, приемамъ извѣстия, че слѣдъ мене училищните настоятели, както и учителите, глѣдатъ работата си нѣкакъ по-стегнато; а сичко това, струва ми са, че е плодъ отъ нагласениятъ вече „Училищенъ уставъ,“ на когото приспособлението ние са трудимъ да са гуди въ точностъ. Тамъ въ членъ 28-й гласи че сѣки учителъ е задълженъ да прави испитъ на учениците си, и че настоятелството е обвезано да обади о време на Митрополията деньтъ, когато ще става испитанието, за което ще са испроважда отъ тукъ единъ човѣкъ, който да испита учениците. Казалъ сѣмъ още, че за напредъ отговорността за училищата повечето ще тежи върху поставените отъ сега настоятели, които или щатъ да са похвалятъ за своето старание, или щатъ да са осждятъ като немарливи; по (дано не бѣде) ако би за напредъ сѣ тѣй да не присѣтствува никой отъ градътъ на испитанията, и никой да не подири какво сѣ работиле учителите и настоятелството, какво ще стане? — Отъ зло по-зло. Мързелливите учители щатъ да са излягатъ

по волята си, настоятелите щатъ да подвиятъ вратъ, щатъ да махнатъ рѣка, като кажатъ, че и *това било вѣтаръ*, и напуснатъ са отъ сичко; а добрите селене изново са отчайватъ. Съ една речъ, ние повече ще да ги изстудиме. Слѣдователно сичките ви добри желаня, съ вашите разноски не би принесле никаква полза. А злото ще бѣде за сичките села и на толкозъ стотинъ наши селене, които едвамъ захванаха да са окопитватъ.

Това като поменахъ не искамъ да кажа, че и вие ще да са оставите вече отъ нагледването надъ селските училища, но думата ми е да Ви наумя само за лошите сетнини, що можатъ да послѣдватъ спорѣдъ едно отлагане на време — отъ днесъ за утрѣ. Пролѣтъ настана и трѣба да са подкачатъ испитанията. Кой ще да обиходи селата за тия испитания? Това трѣба да са размисли и нагласи изнапредъ, щото да са приготвятъ, и учителите и учениците въ селата.

Като са облягамъ на Вашите родолюбиви чувства, съ надежда, че сичко, що е възможно отъ Ваша страна ще да са испълни, и азъ пакъ отъ своя страна, било писменно, било лично ще да насърдчвамъ селските учители и настоятелите имъ да залагатъ непрестанно за точното испълнение на своите дѣлжности, задаващецъ имъ благи надежди за сичко, що са касае до гражданете; ща да ги подбаниямъ да бѣдатъ винаги усърдни желатели за общото добро на селата си и на отечеството ни изобщо.

ШУМЕНЪ на Благовещене 1875

Вашъ почитателъ

Илия Р. Блжсковъ.

Б. Р. Горныйото изложение ни са прати отъ Шуменската община за смѣтяне въ „Училище.“ Но като е написано отъ сѣщиятъ нашъ синъ, ние са въздржаме отъ сѣкакви похвалби за неговото рѣвностно старание, да са нагледватъ селските училища въ шуменско. Само ще да помолиме гамкашниятъ епархияленъ Сѣвѣтъ, начело и Н. П. Варно-Преславский Г. Г. Симйона, да постоаянствоватъ въ предприятието на тѣзи наредба; а това, безъ друго, ще да послужи за примеръ и на другите граждански общини у нашенско.

ТАБЛИЦА

За селата, които сѣ падатъ въ шумненско, и нѣкои отъ Ени-Пазарь.

Име на селата	Кѣщи.	Учители.	Плата на учит.		Ученици.	У-ки.
			пари	жито		
Дивдядово	136	П. и бр. Д. Цѣргови	5,000	(Шум. кило отъ 160 ока)	114	25
Кюлевче	150	Ж. Неновъ	3,000		90	25
Касапляръ	65	Р. Димитровъ	1,425		43	7
Марашъ	60	Ив. Градинаровъ	1,500		33	20
Салманово	80	Ив. Стояновъ	1,700		44	18
гор. Иджибъ	45	Ив. Епчевъ	...	9	18	4
дол. Иджибъ	35	Костандинъ	...	5	15	..
Чобанъ-кюй	36	А. Петровъ	...	7	32	..
Преславъ	260	Ст. Деробейовъ	6,000		140	..
Драгоево	140	Ст. Стояновъ	2,200		85	..
Смѣдово	260	П. Ковачиовъ	4,000		106	15
Хърсобо	220	Ст. Иванчевъ	2,700		103	..
Баспечанъ	60	Атанасъ	2,300		48	12
Бара Арнаутъ	140	Илия	3,000		75	7
Ашикюй	28	Д. Костандиновъ	550		23	..
Юпусъ кюй	30	Янко Ченовъ	650		17	18
Ени-пазарь	100	Ив. К. Радевъ	2,900		83	..
Имрихоръ	60	Илия Жековъ	1,500		30	30
Осмаръ	55	Д. Недевъ	3,500		50	..
Кйотешъ	40	Ив. Дяковъ	...	4	10	20
Бешевлие	40	В. Ивановъ	1,500		25	..
Кйоприкюй	152	Д. Челенчировъ	3,500		75	..
Златаръ	46	Н. Кисимовъ	1,300		25	..
Косовче	70	Я. Стойчевъ	1,300		50	8
Марковча	140	Д. Белевъ и Т. Г-въ	3,550		95	25
Байрѣмъ-дере	50	Ст. Куцаровъ	1,200		25	10
Бей Арнаутъ	...	Малчо	2,800		63	(*)
	2,398		57,075	25	1,500	241

(*) Въ крайниятъ стълбъ на оригиналтъ е бѣлжено по колко ученици и ученички сѣ прише сѣдѣ заминаването на ревизоринтъ, по ние ги притурихме въ числото на лѣвитѣ.
Б. Р.

Б. Р. Спорѣдъ горниѣто печисленне, както виждатъ читателите, на 5 къщи падатъ са смалѣне по 4 ученици, или на сѣки 7 души по 1, ако приемемъ, че у сѣкоя къща има по 5 души. Ако тие числа сѣ събрани вѣрно, то смѣемъ да речеме, че ние въ третата читвѣртина на тоя вѣкъ сме трагнали камъ неимовѣренъ усѣхъ, и че ако за напредъ умѣемъ да са подреждаме, само съ здравата и положителната наука, то ние можемъ да прокобиме, какво бѣлгарете сѣ са уцѣлиле на здраво камъ напредокатъ въ просвѣщението.

ОПИСАНИЕ НА СЕЛОТО ОСТРОВЪ.

Това село е на Дунавѣтъ, три часа далечъ камъ Истокъ на Орѣхово; мѣсто-положението му е доста изгледно и хубаво, а нарича са така отъ островѣтъ, що е до самото село, край рѣката. Тамкашните жители Власи у вѣничерските времена прибѣгвале да са криятъ въ тоя островъ. Вжздухѣтъ е здравъ и приятенъ, а околността е пълна съ извори отъ сладки и студени води. Стари хора прикавватъ, че преди стотина и повече години селото е било по-голъмо отъ колкото са види днесъ, но спорѣдъ кѣржалиите, които вѣрлувале то време, жителите му са преселиле отвѣдъ Дунавѣтъ, на лѣвниятъ брѣгъ. Послѣ, като са умирило, нѣколко къщи отъ тѣхъ са завѣрнали и настаниле са малко по горѣ отъ старото селище, дѣто и сега личатъ мѣстата.

Тукъ преди 25 год. нѣмало сѣвсѣмъ бѣлгаре, освѣнъ нѣколко пастири отъ приплавинските села, които лѣтно време докарвале добитакѣтъ си на пѣша по широките полета, а зимѣ са прибирале у дома съ стадата си. По него време дестина къщи изъ врачанско отъ селото Камено-поле, съ дозволение на тогавашниятъ управителъ, прочютниятъ Генчъ ага, и съ сѣйзволението на старите жители дошле, та са населиле по височината около селото — тогава островското поле било до суцъ пусто и неразработено. —

Слѣдъ нѣколко години, като са поумножиле пришелците и отъ други села, сговориле са да си сѣградатъ въ земята едно до друго двѣ стаи, които до преди 4 год. имѣ служаха, едната за париклисъ, а другата за

училище, въ което са сѣбирале 10-15 ученици при учители наусничаре. По примѣрѣтъ на пришелците и съ помощта имѣ, старите жители си зградили особенъ параклисъ, дѣто стои и до днесъ, но порутенъ. Сега селото има около 220 къщи: 50-60 власи а останалите бѣлгаре — венчила 530. Кѣрчми 11 — 5 у влашката мехала и 6 у бѣлгарската.

Вжѣрще островчените са отличаватъ нѣкакъ отъ другите околни селене по своята хитрость, набожностъ и примѣрно трудолюбие. Главниятъ имѣ поминакъ е отъ орачеството и скотовѣдство. Главните произведения сѣ ичемикъ и кукурусъ (1), а овесъ, жито, просо, ржжъ и др. са раждатъ по малко; за това ги и твѣрдѣ не сѣятъ. Ичемикъ и кукурусъ изваждатъ много, та продаватъ и на тѣрговци, които го прекупуватъ и товарятъ на островската скели. Отъ добитакѣтъ вѣдятъ повечето волове и биволе, послѣ свине, овце коне и пр. Лозарството е слабо; лозята като нови още и не добрѣ обработвани, не раждатъ грозде, и виното, що излезе, не стига колкото за селото, а не и да продадатъ на вѣнъ. Гроздето са бере и газы въ жлебове, а мѣстѣта са налива въ повозе и возилници. Къщите имѣ са ископани въ земята, покрити съ прѣсть и плява, а отъ горѣ заринати; светлина добиватъ само изъ вратата, изъ една дупка закнижена, ископана нѣидѣ отъ страна. Спорѣдъ това тие къщици сѣ, току речи, сѣвсѣмъ темни и незгодни за живѣне. Покѣшнината имѣ е струпана безредно; само отъ двѣ три години насамъ селото захвана да са попрошарва самъ-тамъ съ къщици и вржхъ земята. Обикновениятъ имѣ хлѣбъ е повечето кукурузенъ и „просеникъ“, а пекагъ го на огнището подъ нагорѣщенъ „вржшникъ“, посипанъ отгорѣ съ жарава. За горение употребяватъ повече торъ отъ добитакѣтъ, направенъ на тѣзекъ, какалашки (2) трѣстъ отъ блажнийото благо.

Облеклото на островчени е постарому: лѣтно време мѣжете носятъ риза, димий, кѣсачъ и долатанка; (3) а зимѣ шалваре или

(1) Тукъ дописникѣтъ бѣлѣжи нѣкои думи отъ мѣстното наречие, по частите на тия растения, както и други нѣкои, но тѣхъ ги оставяме за други вѣтъ, или могатъ да са напечататъ въ рѣчникъ.

(2) Какалашка зоватъ кочанѣтъ на кукуруза.

(3) Долатинката е вжшичка дрешка съ ржжале до лахтиете. Б. Р.

потуре, и за връхна дреха навличатъ клашникъ, а отдолу пакъ късачътъ и долатанката; за по къртътъ, особено въ дъждовно време и зимѣ намѣтатъ ялунджакъ (я м у р л у к ъ). Жените носятъ лѣтъ риза, вълненикъ, прес-тилка и късачъ, а зимѣ, на мѣсто вълненикътъ, — сукманъ — намѣсто късачътъ — ваба (аба). Връхните дрехи на жените, както и на мъжете сж бѣли, даже и свѣщениците имъ са облачатъ еднакво, съ разлика само, че късачътъ и клашникътъ биватъ по-дълги и нашарени съ синъ гайтанъ, когато на бѣлците тие дрехи сж съ червенъ гайтанъ. Сичкото имъ облекло, разумѣва са, е отъ домашни платове, истжкани отъ жените. Шивачете имъ сж пакъ отъ селото. Зимно време мъжете носятъ на главата си рунтавъ голѣмъ капакъ, а лѣтъ ходятъ само съ „подкапникъ“ (червена шапка вълнена). И жените носятъ „подкапникъ“, но бѣлъ, върху когото забраждатъ бѣли кърпи купешки — момите и зимѣ, и лѣтъ ходятъ гологлави; краката си обуватъ съ бѣли калцуни, нашарени съ синъ гайтанъ, а отгорѣ обвиватъ навуца и обтѣгатъ царвулете.

За женските труфила, както и за нѣкоп пжстрила по връхните имъ дрехи ще смѣстиме нѣщо въ други брой на „Училище.“ Сега нека да преминеме на слѣдъющите. Б. Р.

На 1871 г. островчени си изградиха ново училище, което е най-хубаво отъ сичките други селски училища въ орѣховското окръжие. То е камънозидано, освѣлявано отъ 12 прозорци и обредено съ сичките училищни потребности, като земеописателни карти и др. съ особна стая и готварница за живене на учителътъ. Споредъ една статистика отъ 1673 г. Числото на учениците и ученички възлизаше до 118. Но за жалостъ сега това училище са посѣщава едвамъ 30-35 момчета които зимѣ са небиратъ до 60-65. Сегашниятъ учител е Г-нъ В. Ивановъ, родомъ свищовченинъ, който преподава учението си споредъ програмата, нагласена за селските училища у Врачанската епархия.

Училището са поддържа отъ самите селени които спомагатъ по силите си, наглѣдвано отъ едно настоятелство, което настанява черковно-училищните работи — черква нѣматъ, но сѣ са притжкмяватъ да стане (?). Платата на учителътъ е годишно 25 дир. тр. Отъ вѣс-

тници получатъ 2 листа „Источно време“ и „Училище.“

Въ околността на островътъ има нѣколко развалини отъ старовременни, здания изъ които първото е калето, що е на една камънлива височина надъ Дунавътъ. Тукъ върху височината има широко равнище, околновръстъ съ извори. Отъ нѣколко надписани камъне (памятници), одровени изъ зидовете, намира са единъ въ селото до 2 аршана на дължина и 1 на широчина, който е надписанъ съ латински букви; но времето ги изядо, та не личатъ, ако нѣкои си и да са познаватъ, безъ да можатъ са прочете думите. На близу, отдѣто е ископанъ тоя камакъ, изровенъ е още единъ такавъ на дължина 1 лакътъ и по-тесенъ, надписанъ съ бжлгарски букви, но които до толкова са заличени, щото едвамъ може да са прочете само това: **ГРАДЪ ОСТРОВЪ.** Тоя камакъ до лани стоеше въ дворътъ на Лазара Томовъ, въ куничанската махла. По-нататакъ отъ калето има двѣ широки долини, които мѣстните Влася наричатъ: **Валя о р а ш у л у й** и **Валя н у ч и и** сир. градската падина и орѣховата падина. Въ послѣдната година по преди нѣколко години са намирало едно орѣхово дърво толкова голѣмо, щото подъ сѣнката му можале да пладнуватъ 7-8 стотинъ овце. Половина часъ надолу отъ калето подъ самиятъ брѣгъ на рѣката са глѣдатъ развалини отъ камънени сгради, които са обливатъ съ вода, като притече Дунавътъ. Мѣстните бжлгаре ги назоваватъ „дюгените“.

Къмъ югъ отъ калето са захваща окопъ (хендекъ), за когото приказватъ, че са свършвалъ далеко у вжтрѣшността на островътъ. А на юго-западна страна отъ селото са захваща единъ пѣтъ по-широкъ отъ днешните шоссета; той са простиралъ на право презъ полето чакъ до планината, дѣто са познава на цѣло. Тоя пѣтъ е издигнатъ високо на земята, и преданието говори, че когато са правилъ, както и за окопътъ, сичките жители татжкъ, мало и голѣмо, работиле тжй, щото на десетъ луйки (?) оставало по една бабичка.

Въ срѣдъ селото сж открити нѣколко гробове, обградени вжтрѣ съ тувли до единъ лакътъ дълги и по-вжзтѣсени.

На срѣдъ пътятъ отъ Орѣхово, край Дунавътъ са намиратъ и други развалини на старъ градъ. Преди нѣколко години Н. Ир. Метхатъ паша преговарялъ да са премѣсти Орѣхово на това градище.

(Бившии учителъ на селото Островъ
Танасъ).

*Отворено писмо до редакторътъ на
„Училище“*

Слѣдъ приятелското ми здрависване идж да ви раскажъ нѣщо върху новата у насъ школска метода, наречена „Звучна“ или както я прекръщатъ нѣкои си, гласна.

Въ растојание на 7-8 години отъ учителствованието ми много сѣмъ са бѣхталъ и мѣчилъ да учъ дѣцата по старому : а, бе, ве, ге, и съ сричане ба, ва, га и пр. щото горките дѣца за 5-6 мѣсеци неможаха да научатъ нищо, а искъсваха по нѣколко букваре. Но съ звучната метода не било тѣй ; тя била една весела работа и за дѣцата и за учителятъ. Отнапредъ дѣцата дохождаха въ училището като на сила, безъ сѣрдце, а сега, гледамъ, щомъ като са разсѣмне, бѣгатъ радостни къмъ училището и драго имъ да са учатъ ; тѣ едвамъ траятъ и съ нетѣрпене чакатъ кога ще са хванемъ на работа, която имъ са струва като една играчка ; еднакво тѣ биватъ винаги весели и засмѣни, безъ да са притѣсняватъ. Само тоя сѣгледахъ, че щомъ са позабавимъ повече отъ единъ часъ сѣ на работа, дѣцата хващатъ да ма гледатъ въ очите, кога щж имъ кажъ : стига вече сме работиле ! хайде сега пѣжъ да си поиграеме отвѣжъ и да са пречетемъ колкома сме сички.

Ако е времето хубаво, ще издѣзатъ на двора, и азъ имъ кажъ : хайде, дѣца, да си направите по една фигурка — разбира са, че фигурката ще бѣде споредъ тия звукове, които вече познаватъ — и да запишете отдолу името на фигурката. Дордѣто малкитѣ тѣй са залѣгватъ въ играта и съ фигуркитѣ, то азъ си гледамъ работа съ по-голѣмитѣ ученици.

Отъ миналата година имахъ до 30 първоначални ученици и ученички, които подкачиха да са учатъ по „звучната метода“ въ

началото на мѣсець Октомври (1874) и за три мѣсѣци време, тѣ зеха да прочитатъ и хванаха да пишатъ по диктовка.

Презъ миналиятъ мѣсець Януария (1875), когато доде ревизоринѣтъ, синъ ви Илия, изъ Шуменъ, да нагледа и нашето училище, отка си свѣрши другата работа, зарѣча да излязатъ нѣколко дѣца отъ ония, които са учатъ по „звучната метода“, за която бѣхме си купиле и подвижните букви. Господство му поиспита нѣколко дѣца и каза имъ да напишатъ по нѣщо, диктувано отъ сѣщаго. Тѣй, като ги видя приготвени за прочитъ, каза да имъ са даде „Бащинъ езикъ“, книжка I слѣдъ букваря. И тѣй сега по мѣсець Февруария отдѣлихъ 20 ученици, които ако и слабички още, но сѣ прочитатъ хубавичко и, колко годѣ, свободно.

За това, като узнахъ леснината на гая метода,* сѣмъ да я препорѣчамъ на братията си учители, било у селата било по градоветѣ, да я введатъ часъ напредъ и, като си гледатъ работата уредно, скоро ще да повѣрватъ думите ми. Стига да умѣятъ какъ и отдѣ да подкачатъ. Първата работа ще имъ бѣде да гледатъ щото сичките ученици (колко отдѣлятъ за звучната метода) да за хващатъ наедно и да слѣдватъ редовно ; за щото инакъ са побѣрватъ, както що направихъ и азъ испѣрво. А то може да са сполучи когато сичките първоначални ученици са приематъ въ едно уречено време презъ годината, а не кога да е ; за щото споредъ тия безредици става спѣжика за успѣха на дѣцата.

Най-подирѣ ви казвамъ, почитаеми дѣдо Блѣсковъ, какво моето намерение не е да са похваля съ това си писмо предъ бѣлгарската публика, а да посоча една леснина, която надѣвамъ са, ще подкани моите сѣбратия учители да въведатъ тая нова метода въ училищата, дѣто за малко време ще познаатъ ползата ѣ — колко лесно са учатъ по нея дребните дѣца.

Съ почитание оставамъ
Вашъ познѣйникъ
Ив. К. Радевъ

ЕНИ-ПАЗАРЪ на Врѣбница 1875

Какъ трѣба да са относя свѣщенникътъ съ учителя.

Нека да са има за честитъ оня свѣщенникъ, който е сполучилъ за другаръ добаръ и врѣденъ учитель, да учи и да настанява дѣцата съ присърдце, да бѣде искренъ и вѣренъ на учителското си звание, и да прави онова щото може и щото е длъженъ да прави. На такъвъ учитель свѣщенникътъ трѣба да отдава у сѣби случай не само личното почитание, що му са стои, но и да го закриля още отъ противниците му, които спорѣдъ неразбранщината си, би поискале да го покрусватъ безнаказанно; да му са радва и да го насхрча съ захвалнето си предъ другите. Ако ли са случи пакъ нѣкой некаджрѣнъ и не до толкова истъженъ учитель, то свѣщенникътъ трѣба да му потърпява и да го не осѣжда при другите, особено прѣдъ дѣцата, за негови погрѣшки; а да са старае, до колкото е възможно, да го поправа съ добро. Инакъ, ако не е за поправяне учителътъ, то ще стори добрѣ да са остави и самси отъ учителството.

Петнайсетъ годишна възраст на смъртно лѣгло

Богиня Лудо!
Отъ завистъ е мъртва
Таз' ранна жертва
Туй лице младо!

Небесний тамъ Богъ
Граби любовъ-та,
Сутринъ с' хубость-та
Отъ ярость на зимбогъ!

Нѣма тукъ животъ
Все е жагда гладъ,
Земна мѣка — адъ
Сатану имотъ!

Пъкленъ огнь гори
Надъ млади все глави,
И ни една, уви!
Невижда зори!

Каранфила

НАСРАДИНЪ-ХОДЖОВСКА.

Насрадинъ-ходжа обичаше най-много даа бѣде хряпа (рапонъ), но повече да е краде--но. Единъ день той намцли да прескокине уу комшиювата си градина, която бѣше нас--дена съ хряпа; но защото бѣше обграденаа съ високъ дуваръ, той наслони своята стѣл--ба и премина въ градината, дѣто за да крадее хряпа. Ето го и ступанинътъ! Заведнажъ Насрадинъ исправи стѣлбата, покачи са нааа дуварътъ и по-скоро издигна стѣлбата, шеевали я долу и седна на дуварътъ, като у--моренъ, да си почива. Ступанътъ на гради--ната подкачи да вика и да го магаросвааа сякакъ. . . .

— Заповѣдай си ти на градината и нааа твоята хряпа, а съ мене и съ моята стѣлбааа нѣмамъ работа, рече ходжата.

— А какво правишь тамъ на дуварътъ ми съ стѣлбата си?

— Азъ сѣмъ я изнесалъ за продаване, или свободенъ сѣмъ да си продавамъ стокатааа дѣто искамъ.

ОТЪ РЕДАКЦИЯТА.

Г-ну ** въ *. Вашата поправка ще да са смѣв--сти. Но за какво бѣше това ви сѣрдене? Акко би да смѣстиме и особното ваше писмо до редакк--торътъ, да ли ще да ги препоручи на бѣлгарискаа--та публика? Като единъ разуменъ момакъ виве трѣбаше да поразмислите и тогава да посочитте соната. Това ние не чакахме отъ васъ. Пакъ ише са видиме.

Въ послѣдния 23—24 брой на „Училищи--ще“ датата му е сѣжрана, и вмѣсто 21 АА--прилия, турено е съ погрѣшка 12. Освѣиъ тее--ва и съ испращанието на врѣската за Руссе--чукъ са случи една пакость, и дордѣто мому са намѣри крайятъ, то са измина време.

Първиятъ брой на „Училището“ за год. V е на пътъ, и ще да излѣззе тѣжмо за празникътъ на св. Кирилла и Методия, отъ когато вече сѣкога ише да подкачава годината си.